

RESSENYES

**Marina Garcés,
*Nova il·lustració radical.***

Barcelona: Anagrama, 2018, 80 pàg.

Nova il·lustració radical és un escrit que ens fa despertar de la llarga letargia en què el somni de la modernitat ens ha immergit, un somni on la reflexió crítica ha quedat soterrada per la pròpia dinàmica capitalista global. Al llarg d'aquesta obra, Marina Garcés elabora una reflexió filosòfica sobre les conseqüències actuals de les desviacions del projecte il·lustrat en un temps en què la credulitat ha deixat pas a la conformitat i ha desterrat l'esperit crític de les nostres identitats. En aquest moment en què el compte enrere ha començat per a tota la humanitat, l'autora planteja una qüestió central: és hora de condemnar-se o de salvar-se, el que està en joc és la humanitat en si mateixa. Així doncs, la lectura d'aquesta obra ens fa adonar-nos d'una idea central: «Necessitem trobar el nostre combat particular contra el sistema de credulitats del temps present» (pàg. 9).

En la primera part de l'obra, titulada «Condicció pòstuma» (pàg. 13-31), i un cop superada la minoria d'edat denunciada per la teoria kantiana, l'ésser humà s'ha endinsat en una credulitat voluntària que, segons l'autora, ens duu a acceptar de bon grat i a creure el que més ens convé en cada moment. Enfront d'aquesta situació, es proposa recuperar l'eminent caràcter crític del projecte radical de la Il·lustració que va

quedar enrere fa molts anys. I és que, si bé l'objectiu primerenc de la tasca il·lustrada era l'alliberament de l'ésser humà, deixar enrere la por i erigir-se com a subjecte autònom, avui dia pareix que escollim voluntàriament deixar-nos dur per eixa mateixa por. Sembla que l'ésser humà ha declinat la tasca d'aprendre i autoeducar-se per viure més dignament, i en eixa declinació ha acabat per imposar-se una noció de progrés dominadora i excloent.

Tenint en compte les conseqüències naturals i humanes que aquesta noció de progrés ha provocat, i des de la concepció de Garcés, la pregunta que es converteix en eix central de les nostres vides en aquest moment és: fins quan? Un interrogant que acaba substituint el «cap a on?» anterior. Tal com assenyala l'autora, es tracta d'una noció de vida que ha acceptat el final proper que ens espera, i en eixa acceptació de la possibilitat real del nostre propi final, hem deixat de banda l'articulació d'un projecte de vida vertaderament emancipador. D'aquesta manera, els límits d'allò que podem viure s'han imposat avui i han canviat la nostra relació amb el present i el futur, una relació devastadora en tots els sentits. Aquesta reflexió filosòfica permet a Garcés afirmar que «la nostra època és la de la condició pòstuma: sobrevivim, els uns contra els altres, en un temps que només resta» (pàg. 10). Quan no queda res pel qual lluitar, la crítica es mor de fam.

En la segona part de l'obra, titulada «Radicalisme il·lustrat» (pàg. 33-59), l'autora

proposa pensar una Il·lustració que surti del cicle lineal de sentit històric lligat a una cultura il·lustrada entesa exclusivament com a europea. Tal com s'assenyala, la modernització del món, entesa com un projecte civilitzador i de domini que acaba derivant del projecte il·lustrat, es converteix en una operació de dominació sobre la resta dels pobles i els recursos naturals que impedeix un vertader exercici crític. En aquest moment se'ns recorda, tal com va fer Kant, que la raó també ha d'autosotmetre's a crítica i que és aquest mateix exercici el que ens permet identificar les derives negatives del projecte il·lustrat. I aquí és on l'autora estableix una de les idees centrals de la seua obra, quan es refereix al fet que: «La Il·lustració radical no és il·lusa sinó combativa» (pàg. 39). Recuperar eixe caràcter combatiu és una de les tasques centrals de la proposta de Garcés, que assenyal·la la servitud cultural com una de les bases d'aquesta cultura pòstuma.

Un dels focus de combat vers els quals ens dirigeix l'autora és l'analfabetisme il·lustrat, un concepte que ens remet a la realitat següent: ho sabem tot, però no podem fer/aconseguir res. En aquest moment es planteja el problema de l'accés universal al coneixement no com un problema d'accés en si mateix, sinó com un problema de relacions. És a dir, Garcés subratlla que en l'actualitat el problema envers l'educació i la cultura se centra en la possibilitat de comprendre aquest coneixement i utilitzar-lo per a transformar-nos a nosaltres mateixos en les relacions amb els altres i amb el món. Per tant, el focus de debat recau en la nostra capacitat per a emprar eixe coneixement d'una forma fructífera per a

nosaltres i per als altres. Aquesta reflexió elaborada per l'autora ens torna conscients que, sense l'exercici de la crítica, el coneixement es torna inútil. Al mateix temps, ens adverteix que avui dia tenim escasses restriccions d'accés als coneixements però molts mecanismes de «neutralització de la crítica» (pàg. 49) que ens impedeixen nodrir-nos-en radicalment.

Una de les problemàtiques associades al que acabem de comentar és «l'economia de l'atenció», terme proposat per l'economista Michael Goldhaber que es refereix a la impossibilitat de prestar atenció a l'extensa quantitat d'informació a la qual tenim accés. Açò implica que ens tornem incapaços de generar les nostres pròpies opinions sobre tot allò que ens envolta, i és aquesta situació la que ens paralitza i ens fa adherir-nos de forma quasi automàtica i acrítica a les opinions majoritàries. Segons l'autora, aquesta és una de les nostres formes principals d'ignorància, i és que formem part d'una identitat ofegada en coneixements «que no poden ser digerits ni elaborats» (pàg. 51), el que el filòsof Robert Pfaller va anomenar la «interpassivitat o subjectivitat interpassiva».

En la tercera i última part de l'obra, titulada «Humanitats en transició» (pàg. 59-75), l'autora enllaça l'època de credulitat en la qual vivim amb la necessitat de repensar les humanitats com una via urgent per a construir el futur. En aquesta part de l'obra es concep la idea de la transició com el fet d'adonar-se de la situació de crisi en què viuen les humanitats i plantejar-se la possibilitat de la crítica cap a la transformació. Des d'aquest prisma, Garcés ens convida a concebre les humanitats no tan sols

com aquelles disciplines «de lletres», sinó com «totes aquelles activitats [...] amb les quals elaborem el sentit de l'experiència humana i n'afirmem la dignitat i la llibertat» (pàg. 59-60). Amb aquesta concepció, l'autora tracta de superar una visió dicotòmica i passiva de la crisi de les humanitats que immobilitza la seua superació, i ho fa a través de cinc hipòtesis.

La primera hipòtesi sosté que: «El que percebem com un desinterès és, en realitat, la desinstitucionalització de les activitats humanístiques per part del projecte cognitiu del capitalisme actual» (pàg. 60). L'abandonament de la intel·ligència com una potència reflexiva i autònoma que ens pot encaminar cap a la llibertat i la justícia està lligat a la conversió del camp de l'educació en una d'eixes activitats que acaben fent-se sense cobrar, perquè de qualsevol altra manera no es fan (pàg. 63). Així doncs, la precarietat característica del nostre temps acaba per desvincular els/les treballadors/es dels grups de treball i les institucions, impeding una implicació que faci avançar les humanitats, entre altres àrees. En trobem un exemple en la lògica acadèmica i laboral universitària, on conviuen la precarietat de joves investigadors/es amb el progressiu abandonament institucional de les ciències humanes i socials.

La segona hipòtesi es formula de la manera següent: «En aquests moments, sabem més coses sobre la relació del saber amb el poder que sobre la relació del saber amb l'emancipació» (pàg. 64). Amb aquesta hipòtesi l'autora es planteja les raons per les quals, en l'actualitat, l'accés a la informació, l'educació i la cultura no s'ha traduït en la construcció de subjectes emancipats i

crítics. Ben al contrari, es permeten certes accions i polítiques que no posen en dubte el poder establert i les seues dubtoses lògiques. En aquest sentit, Garcés afirma que cal redefinir els sentits de l'emancipació i les tasques que queden pendents per tal de construir una societat millor arreu del món, i cal ser crítics i crítiques també amb els nuclis de poder.

La tercera hipòtesi es refereix al fet que «La tradició humanista occidental ha d'abandonar l'universalisme expansiu i aprendre a pensar-se des d'un universal recíproc» (pàg. 67). En aquest punt Garcés parteix de la construcció eurocèntrica de l'universalisme il·lustrat per a replantejar les bases excloents d'un projecte que mai no ha estat vertaderament universal. I és que aquest s'ha convertit en un humanisme imperialista que s'ha imposat arreu del món. Enfront d'aquesta realitat, l'autora sosté que «l'humanisme i el llegat cultural europeu en conjunt necessiten ser posats a lloc: és a dir, en un lloc entre d'altres en el destí comú de la humanitat» (pàg. 69). Comprendre que el projecte il·lustrat és només un entre d'altres és una tasca que cal afrontar si compartim l'objectiu de construir un futur just i de posar las bases crítiques d'una vida que puguem viure.

La quarta hipòtesi estableix que: «En el destí comú de la humanitat, el fet epistemològic més rellevant del nostre present és el redescobrimnt de la continuïtat natural-cultura» (pàg. 69). Des d'aquesta premissa, l'autora concep que les humanitats poden començar a redefinir projectes emancipadors des del retrobament entre cultura i natura. És a dir, el reconeixement de la condició natural de l'ésser humà com

un ésser encarnat obre les portes per a repensar el sentit que li hem donat a allò humà, i aquesta és una tasca que han de reprendre les humanitats. Tal com assenyala l'autora, aquesta és una operació reflexiva i urgent que posa en disputa «l'interès de tots contra els interessos del capitalisme actual» (pàg. 71). O en altres paraules, la precarietat del nostre temps ens revela l'imperatiu de reclamar la unió entre l'estómac i l'esperit.

La cinquena hipòtesi afirma el següent: «Hem perdut el futur però no podem continuar perdent el temps» (p. 72); la pèrdua de la idea del futur afecta i precipita sobre manera la crisi de les humanitats. La concepció lineal del progrés moral i polític posat en paral·lel amb el progrés econòmic i tecnològic ens ha dut a un precipici del qual és difícil escapar. Tanmateix, aquesta concepció lineal afí al projecte neoliberal s'ha demostrat falsa e insostenible en termes naturals i humans; per tant, ha de ser plantejada i posada en contraposició amb un projecte humà vertaderament crític i transformador. Per tal de superar aquesta condició pòstuma en la qual ens trobem, que ens paralitza i ens impedeix veure unes possibilitats reals de futur, Garcés afirma que és moment de deixar enrere la nostàlgia d'unes humanitats anacròniques per repensar-se des de les seues arrels, deixar enrere l'apocalipsi a què ens enfrontem i aprendre a construir un projecte vertaderament humà, una nova Il·lustració radical.

En conclusió, l'assaig filosòfic que presenta aquí Marina Garcés és un crit conscient i autoconscient dels límits d'un projecte il·lustrat en gran mesura fallit, un crit que ens empena a replantejar-nos críticament

les arrels del nostre present i el nostre futur. Tal com assenyala encertadament l'autora, ens trobem en un temps clau per replantejar i recuperar les bases crítiques de la Il·lustració en confluència amb altres projectes culturals i vitals que ens permetin construir un horitzó esperançador. Avui, «ens hi juguem l'estómac, la consciència i la dignitat del destí comú de la humanitat en aquest temps que resta» (pàg. 72). Aquesta és la tasca que ens queda per assolir, i l'obra de Marina Garcés és un pas ferm per a adreçar-nos a la seua consecució.

Maria MEDINA VICENT
Universitat Jaume I (València)

Jordan B. Peterson,
12 rules for life.
An antidote to chaos.
Toronto: Penguin Random House
Canada, 2018, 409 pàg.

Aquesta obra de Jordan Peterson ens transporta fins al fons de la nostra humanitat, ens arrossega a fer un viatge per la història, la cultura, la literatura, la filosofia, la psicologia, l'antropologia i l'art en un carusel d'experiències personals, cites, referències i, per sobre de tot, unes reflexions acurades i profundes sobre el sentit de la vida, la vida amb sentit i la recerca viscuda del sentit de tot plegat.

En el pròleg, Norman Doidge ja ens diu que, sense normes, sucumbim fàcilment a les nostres passions. La norma principal és que cada persona ha d'assumir la responsabilitat de la seva pròpia vida. Perseguir ideals i assolir-los esdevé la manera de donar